

MARKETING

**Oleh Radionenko, Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer Department of Marketing
named after A.F. Pavlenko**
*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-569-3-35>

CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF THE RAPESEED MARKET IN UKRAINE, ANALYSIS AND CONDUCTING MARKETING RESEARCH FOR AN AGRICULTURAL ENTERPRISE

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ РІПАКУ В УКРАЇНІ, АНАЛІЗ ТА ПРОВЕДЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

При виборі перспективного напрямку вирощування технічних культур, сучасним аграрним підприємствам важливо орієнтуватися, насамперед, на експортний потенціал продукції, адже наявність довгострокових контрактів на реалізацію з міжнародними компаніями, спроможне забезпечити не тільки стабільний фінансовий стан, а і сталий розвиток аграрного підприємства.

Для цього важливо не тільки ретельно дослідити агрокультурні, селекційні, економічні та інші індивідуальні чинники щодо вирощування агропродукції, а і детально провести маркетингове дослідження, яке буде включати аналіз внутрішньої та зовнішньої цінової кон'юнктури, глобальний та частковий вплив факторів ризику, перспективи ринку тощо.

Вважаємо, що одним з найбільш перспективних, і водночас, недооціненим, порівняно з вирощуванням соняшнику та кукурудзи, в Україні є ринок ріпаку. Цей ринок протягом останніх років перебуває в процесі трансформації, насамперед через зміну зовнішніх макроекономічних факторів впливу у всьому світі. В останні роки посівні площі під ріпаком у світі зменшуються. При

цьому обсяги споживання ріпакової олії зростають. Таким чином утворюється постійний великий дефіцит на тлі рекордно низьких щорічних перехідних запасів. Найімовірніше, що Україна (та ще Австралія) стануть тими експортерами, які компенсуватимуть світове недовиробництво» [6].

При аналізі маркетингових аспектів вирощування та реалізації ріпаку, зокрема на експорт, потрібно враховувати основні фактори впливу, що зменшують потенціал вирощування ріпаку, насамперед в Європі. Тенденція зменшення площ під ріпаком у Європі спостерігається вже протягом 5 років – кожен сезон посівні площі під ріпаком втрачають в межах 500 тисяч гектарів. Варто виділити три основні фактори, які на це впливають:

Перший – суспільний тиск певних «еко»-організацій, які стверджують, що відбувається забруднення довкілля через внесення азотних добрив – через це останні висувають вимоги до урядових установ законодавчо регулювати процес зниження нормативних показників внесення добрив, і як наслідок, у багатьох країнах до них почали прислухатись і лімітувати рівень використання азоту. А як відомо, ріпак – культура, яка для формування врожаю найбільше споживає цієї речовини. Через встановлення лімітів урожайність ріпаку в Європі почала падати, відповідно і знижується зацікавленість агровиробників у його вирощуванні.

Другий – теж заборона, але вже щодо застосування певних діючих речовин. Зокрема, неонікотиноїдів, що застосовувались для контролю шкідників. Через що за останній період поширення шкідників на полях значно збільшилось, а ефективного способу боротьби з ними у європейських аграріїв немає.

Третій – зміна кліматичних умов. І передусім – нестача вологи, особливо в період сівби. За наявності підтверджених базових агропрогнозів, саме нестача вологи змушує агровиробників від вирощування ріпаку. Всі вищеперелічені фактори призводять до безумовного зменшення посівних площ [6].

Ці фактори, які в більшій мірі визначають стан агровиробництва ріпаку протягом останніх п'яти років, призводять до постійного дефіциту – практично 90% обсягу виробництва українського ріпаку йде на експорт. Високі експортні ціни формуються, насамперед при укладанні форвардних контрактів – ціна за 1 тону може досягати до \$700/т, що за середньої урожайності до 3-х тонн з гектару становить досить високий рівень виручки на 1 гектар посівної площі. Можемо зробити висновок, що такі тенденції матимуть місце і в найближчі

роки – через глобальний дефіцит та негативні процеси щодо ріпаку в ЄС» [6].

Зазначимо, що ріпак вирощують переважно заради олії. Великою проблемою для прибуткового виробництва насіння ріпаку є обмежене використання та ринок для шроту, що залишається після переробки олії. Ріпак також корисний як покривна культура та на однорічний корм. Він забезпечує хороший ґрунтовий покрив протягом зими для запобігання ерозії ґрунту, виробляє велику кількість біомаси, пригнічує бур'яни та може покращити обробку ґрунту завдяки своїй кореневій системі [3].

Для оцінки перспективи реалізації ріпаку та розробці ефективної маркетингової стратегії потрібно знати, що насіння ріпаку в основному виробляють для пташиного насіння та олії для промислових цілей, таких як мастильні матеріали, гідравлічні рідини та пластмаси. Ріпакову олію часто називають рапсовою олією з високим вмістом ерукової кислоти (HEAR), і вона особливо корисна там, де потрібна висока термостійкість. Одним із основних ринків для масел HEAR є ерукамід. Ерукамід десятиліттями використовувався виробниками поліетиленової плівки для використання в обгортках для хліба та мішках для сміття, і йому віддають перевагу порівняно з дешевшими альтернативами через його виробничі властивості. Олію від HEAR також можна використовувати у виробництві біодизеля. Ринок промислового ріпаку досить зрілий. Однак із збільшенням уваги до відновлюваних ресурсів і здатності до біологічного розкладання існує ймовірність підвищення інтересу до такої сировини, як насіння ріпаку з високим вмістом ерукової кислоти. Дослідники виявили фінансові втрати при виробництві біодизеля з каноли/ріпаку. Шрот із сортів HEAR зазвичай має високий рівень глікозинолатів, що робить його непридатним як корм для тварин [3].

До ключових напрямків, які варто визначити при аналізі каналів розподілу у виробництві та реалізації ріпаку є наступні:

Виробництво олії – насіння ріпаку переробляють на ріпакову олію, яка широко використовується в харчовій промисловості (майонез, маргарин, морозиво), косметології (мило, креми) та для виробництва мастильних матеріалів. Ріпакова олія вважається одним з найбільш корисних олій завдяки високому вмісту «Омега-6» та «Омега-3». За своїми смаковими і поживними властивостями вона практично не поступається оливковій. Ріпакова олія має перевагу перед іншими рослинними оліями, тому що містить усі

важливі кислоти в оптимальному співвідношенні. У ній мало насичених і помірна кількість поліненасичених незамінних жирних кислот: лінолевої 19–20%, ліноленової до 9%, які не синтезуються в організмі. За вмістом мононенасичених кислот вона стоїть на другому місці після оливкової, містить 55–63% олеїнової кислоти [1].

Біопаливо – ріпакова олія також використовується для виробництва біодизелю, що дає змогу зменшити залежність від нафти. У країнах Євросоюзу використання біопаливних добавок до пального (на рівні 5–7%) регламентовано стандартами. ЄС випускає 15 млн т рідкого біопалива на рік. З них 70% – біодизель. Потужності настільки великі, що власного вирощеного ріпаку не достатньо. Тому і закупають в Україні, переробляючи 70–80% вітчизняного ріпаку на біопаливо [1].

Корм тля тварин – побічні продукти переробки ріпаку (макуха, шрот) є цінним кормом для сільськогосподарських тварин. При промисловій переробці насіння ріпаку одержують олію та макуху, в якій залишається ще багато олії. Її вилучають, за допомогою додаткової екстракції органічними розчинниками, та отримують шрот, вміст жиру в якому вже не перевищує одного-двох відсотків.

Ріпакова макуха – це унікальне білкове живлення для ВРХ: молокогонний корм, що збалансовує раціон за протеїнами, збільшує надої та середньодобові прирости, підвищує жирність молока [1].

Враховуючи це, можемо стверджувати що вирощування ріпаку є одним з найперспективніших напрямків вітчизняного агропромислового сектору, який буде формувати значний експортний потенціал на найближче майбутнє. Своєчасний та в повній мірі проведений комплекс маркетингових заходів, дозволить якісно сегментувати напрямки реалізації продукції, знизить ймовірні ризики, забезпечить раціональну та економічно самодостатню діяльність аграрного підприємства.

Література:

1. Купреєва Світлана У центрі уваги ріпак, Електронний журнал “AGROTIMES”. URL: <https://agrotimes.ua/interview/u-czentri-uvagy-ripak/> (дата звернення 25.05.2025)
2. Переробка ріпаку в Україні в сезоні-2024/25 залишиться на високому рівні, Інтернет видання журналу АПК-ІНФОРМ. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/news/1541633> (дата звернення 06.06.2025)

3. Ріпак – вирощування, маркетинг, рентабельність, Інтернет видання журналу «КОРЕСПОНДЕНТ». URL: <https://karrespondent.com/ripak-vyroshchuvannia-marketynh-rentabelnist/> (дата звернення 01.06.2025)

4. Особливості використання ріпаку. URL: (<https://www.kws.com/ua/uk/produkty/ripak/ripak-v-ukraini-ta-sviti/>) (дата звернення 04.06.2025)

5. Родак Наталія В Європі очікують дефіцит ріпаку. Як це вплине на українських виробників і ціни, Інтернет видання журналу Latifundist. URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1077-v-yevropi-ochikuyut-defitsit-ripaku-yak-tse-vpline-na-ukrayinskih-virobnikiv-i-tsini> (дата звернення 04.06.2025)

6. Алла Гусарова Як сповна використати позитивні тенденції на ринку ріпаку: вибір генетики та технологій, Інтернет видання журналу Superagronom. URL: <https://superagronom.com/articles/522-yak-spovna-vikoristati-pozitivni-tendentsiyi-na-rinku-ripaku-vibir-genetiki-ta-tehnologiy> (дата звернення 04.06.2025)